

Κεφ. 7

Εξωτερικές Οικονομίες κλίμακας και διεθνής καταμερισμός της παραγωγής

Η ανάλυση του διεθνούς εμπορίου με βάση τις οικονομίες κλίμακας παρουσιάζει ορισμένα προβλήματα, τα οποία έχουμε μέχρι τώρα αποφύγει.

Έχουμε υποθέσει ότι οι αγορές είναι αμιγώς ανταγωνιστικές και δεν υπάρχουν μονοπωλιακά κέρδη. Εντούτοις, όταν υπάρχουν αυξανόμενες αποδόσεις οι μεγάλες επιχειρήσεις έχουν ένα πλεονέκτημα έναντι των μικρών, έτσι ώστε οι αγορές τείνουν να κυριαρχούνται από μια επιχείρηση (μονοπώλιο) ή, πιο συχνά, από λίγες επιχειρήσεις (ολιγοπώλιο).

Σε αυτή την περίπτωση πρέπει να συμπεριλάβουμε στην ανάλυση μας τις επιδράσεις του ατελούς ανταγωνισμού.

Εντούτοις, οι οικονομίες κλίμακας δεν οδηγούν απαραίτητα σε ατελή ανταγωνισμό όταν έχουν τη μορφή εξωτερικών οικονομιών που αφορούν τον κλάδο και όχι τη μεμονωμένη επιχείρηση.

Οικονομίες Κλίμακας και διεθνές εμπόριο: μια επισκόπηση

- Στα υποδείγματα του συγκριτικού πλεονεκτήματος που εξετάσαμε μέχρι τώρα, υποθέσαμε ότι υπάρχουν **σταθερές αποδόσεις κλίμακας**:

Δηλαδή υποθέσαμε ότι

- Όταν οι εισροές σε έναν κλάδο αυξάνουν κατά ένα συγκεκριμένο ποσοστό, το προϊόν αυξάνεται κατά το ίδιο ποσοστό.
- Αν οι εισροές διπλασιαστούν, το προϊόν επίσης θα διπλασιαστεί.

Όμως στην πράξη πολλοί κλάδοι χαρακτηρίζονται από οικονομίες κλίμακας (γνωστές επίσης και ως αυξανόμενες αποδόσεις):

- Αυτό σημαίνει ότι όταν οι εισροές σε έναν κλάδο αυξάνονται κατά ένα συγκεκριμένο ποσοστό, το προϊόν αυξάνεται κατά ένα μεγαλύτερο ποσοστό.
- Η μεγαλύτερη κλίμακα είναι πιο αποτελεσματική: το κόστος ανά μονάδα προϊόντος μειώνεται καθώς το προϊόν ενός κλάδου ή μιας επιχείρησης αυξάνεται.

Ένα απλό παράδειγμα μπορεί να μας βοηθήσει να κατανοήσουμε τη σημασία των οικονομιών κλίμακας στο διεθνές εμπόριο. Ο Πίνακας 7.1 δείχνει τη σχέση μεταξύ εισροών και προϊόντος ενός υποθετικού κλάδου, π.χ. παιχνίδια.

- Τα παιχνίδια παράγονται χρησιμοποιώντας μια μόνο εισροή, εργασία.
- Όπως δείχνει ο πίνακας, η ποσότητα της απαιτούμενης εργασίας εξαρτάται από τον αριθμό των παιχνιδιών που παράγονται.

Για παράδειγμα, για να παραχθούν 10 παιχνίδια απαιτούνται 15 ώρες εργασίας, ενώ για να παραχθούν 25 παιχνίδια απαιτούνται 30 ώρες.

- Η ύπαρξη οικονομιών κλίμακας μπορεί να διαπιστωθεί από το γεγονός ότι
 - ο διπλασιασμός της εισροής της εργασίας υπερδιπλασιάζει το προϊόν που παράγεται.
 - η μέση ποσότητα της εργασίας που χρησιμοποιείται για την παραγωγή κάθε παιχνιδιού μειώνεται, καθώς ο κλάδος παράγει περισσότερα παιχνίδια.

Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε αυτό το παράδειγμα για να διαπιστώσουμε γιατί οι οικονομίες κλίμακας αποτελούν ένα κίνητρο για αμοιβαία επωφελές εμπόριο.

Πως εισέρχεται το διεθνές εμπόριο σε αυτό το πλαίσιο; Οι καταναλωτές σε κάθε χώρα θα επιθυμούν ακόμη να καταναλώνουν μια ποικιλία αγαθών.

- Το διεθνές εμπόριο διαδραματίζει έναν κρίσιμο ρόλο αφού επιτρέπει σε κάθε χώρα να παράγει ένα περιορισμένο φάσμα αγαθών, χωρίς να θυσιάζει την ποικιλία στην κατανάλωσή της.
- Όταν υπάρχει διεθνές εμπόριο, μια χώρα μπορεί να εκμεταλλευθεί τις οικονομίες κλίμακας για να παράγει πιο αποτελεσματικά, απ' ό,τι αν παρήγε τα πάντα για την ίδια.
- Στη συνέχεια οι ειδικευμένες οικονομίες συναλλάσσονται μεταξύ τους, ώστε να μπορούν να καταναλώσουν ένα πλήρες φάσμα αγαθών.

Δυστυχώς, η μετάβαση από την υποθετική αυτή περίπτωση που εξετάσαμε παραπάνω σε ένα πλήρες υπόδειγμα διεθνούς εμπορίου που θα στηρίζεται στις οικονομίες κλίμακας δεν είναι τόσο απλή.

Ο λόγος είναι ότι οι οικονομίες κλίμακας μπορεί να οδηγήσουν σε μια διάρθρωση αγοράς που διαφέρει από τον τέλει ανταγωνισμό και πρέπει να είμαστε προσεκτικοί στην ανάλυση της.

Οικονομίες κλίμακας και διάρθρωση της αγοράς

Στο παράδειγμα του Πίνακα 7.1 εκφράσαμε τις οικονομίες κλίμακας μέσω της υπόθεσης ότι η εισροή εργασίας ανά μονάδα παραγωγής είναι μικρότερη όσο περισσότερες μονάδες παράγονται.

Όμως, δεν αναφέραμε πως επιτεύχθηκε αυτή η αύξηση της παραγωγής- αν δηλ. οι υπάρχουσες επιχειρήσεις παράγαν περισσότερο ή αν αυξήθηκε ο αριθμός των επιχειρήσεων.

Καταρχήν, πρέπει να αποσαφηνίσουμε τι είδους αύξηση της παραγωγής είναι αναγκαία προκειμένου να μειωθεί το μέσο κόστος.

Όταν το κόστος ανά μονάδα προϊόντος εξαρτάται από το μέγεθος του κλάδου και όχι απαραίτητα από το μέγεθος της επιχείρησης, τότε έχουμε **εξωτερικές οικονομίες κλίμακας**. Από την άλλη,

- **Εσωτερικές οικονομίες κλίμακας** υπάρχουν όταν το κόστος κάθε μονάδας προϊόντος εξαρτάται από το μέγεθος της επιχείρησης.

Η διάκριση μεταξύ εξωτερικών και εσωτερικών οικονομιών μπορεί να γίνει κατανοητή με ένα υποθετικό παράδειγμα. Φανταστείτε έναν κλάδο που αρχικά αποτελείται από 10 επιχειρήσεις κάθε μία από τις οποίες παράγει 100 παιχνίδια, ήτοι η συνολική παραγωγή του κλάδου ανέρχεται σε 1000 παιχνίδια.

Τώρα, θεωρούμε 2 περιπτώσεις:

- 1) Υποθέτουμε ότι ο κλάδος πρόκειται να διπλασιαστεί σε μέγεθος, έτσι ώστε να αποτελείται πλέον από είκοσι επιχειρήσεις, κάθε μία από τις οποίες συνεχίζει να παράγει 100 παιχνίδια. Είναι πιθανόν το κόστος κάθε επιχείρησης να πέσει λόγω της αύξησης του μεγέθους του κλάδου. Για παράδειγμα, ένας μεγαλύτερος κλάδος μπορεί να επιτρέψει μια πιο αποτελεσματική προσφορά εξειδικευμένων υπηρεσιών ή εξοπλισμού. Σε αυτή την περίπτωση, ο κλάδος παρουσιάζει εξωτερικές οικονομίες κλίμακας. Δηλαδή η αποτελεσματικότητα των επιχειρήσεων αυξάνεται λόγω της αύξησης του μεγέθους του κλάδου, παρά το γεγονός ότι κάθε επιχείρηση έχει το ίδιο μέγεθος με πριν.
 - 2) Υποθέτουμε ότι η παραγωγή του κλάδου διατηρείται σταθερή στα 1000 παιχνίδια, αλλά ο αριθμός των επιχειρήσεων μειώνεται κατά το ήμισυ, δηλαδή κάθε μία από τις 5 επιχειρήσεις παράγει 200 παιχνίδια. Αν σε αυτή την περίπτωση το κόστος παραγωγής πέσει τότε υπάρχουν εσωτερικές οικονομίες κλίμακας: μια επιχείρηση είναι πιο αποτελεσματική αν παράγει περισσότερο προϊόν.
- Οι εσωτερικές και εξωτερικές οικονομίες κλίμακας έχουν διαφορετικά αποτελέσματα στη διάρθρωση της αγοράς:
 - Ένας κλάδος στον οποίο οι οικονομίες κλίμακας είναι αποκλειστικά εξωτερικές, θα αποτελείται από πολλές μικρές επιχειρήσεις και θα είναι τέλεια ανταγωνιστικός.
 - Αντίθετα, οι εσωτερικές οικονομίες κλίμακας δίνουν στις μεγάλες επιχειρήσεις ένα πλεονέκτημα κόστους έναντι των

μικρών επιχειρήσεων και οδηγούν σε μια διάρθρωση αγοράς που είναι ατελώς ανταγωνιστική.

Αυτό που θα πρέπει να κρατήσουμε ως συμπέρασμα μέχρι στιγμής είναι ότι:

- Τόσο οι εσωτερικές οικονομίες κλίμακας, όσο και οι εξωτερικές οικονομίες κλίμακας αποτελούν σημαντικό κίνητρο για την ύπαρξη διεθνούς εμπορίου.

Η θεωρία των εξωτερικών οικονομιών

Οι εξωτερικές οικονομίες κλίμακας δεν αφορούν μόνο το επίπεδο της μεμονωμένης επιχείρησης. Για διάφορους λόγους, συχνά συμβαίνει η συγκέντρωση παραγωγής ενός κλάδου σε έναν ή λίγους τόπους εγκατάστασης να μειώνει το κόστος του κλάδου ακόμη ακ αν οι μεμονωμένες επιχειρήσεις του κλάδου παραμένουν μικρές.

Όταν οι οικονομίες κλίμακας ισχύουν στο επίπεδο του κλάδου και όχι στο επίπεδο της μεμονωμένης επιχείρησης ονομάζονται εξωτερικές οικονομίες.

Η ανάλυση των εξωτερικών οικονομιών παρουσιάστηκε για πρώτη φορά σχεδόν πριν από έναν αιώνα από το βρετανό οικονομολόγο Alfred Marshall ο οποίος είχε εντυπωσιαστεί από το φαινόμενο των «βιομηχανικών περιοχών»- δηλαδή γεωγραφικές συγκεντρώσεις κλάδων που δεν μπορούσαν να ερμηνευτούν εύκολα από τη συγκέντρωση φυσικών πόρων.

- Υπάρχουν πολλά σύγχρονα παραδείγματα κλάδων, στους οποίους φαίνεται να υπάρχουν ισχυρές εξωτερικές οικονομίες:

- Στις ΗΠΑ, ο κλάδος των ημιαγωγών είναι συγκεντρωμένος στη Σίλικον Βάλεϊ, ο κλάδος της επενδυτικής τραπεζικής στη Νέα Υόρκη και ο κλάδος του θεάματος στο Χόλιγουντ.
- Στις αναπτυσσόμενες χώρες όπως η Κίνα, οι εξωτερικές οικονομίες είναι διάχυτες στη μεταποίηση.
 - Μια πόλη στην Κίνα συγκεντρώνει μεγάλο μέρος της παγκόσμιας παραγωγής εσωρούχων, μια άλλη γειτονική πόλη συγκεντρώνει το σύνολο σχεδόν της παγκόσμιας παραγωγής αναπτήρων.
- Οι εξωτερικές οικονομίες έχουν παίξει σημαντικό ρόλο στην ανάδειξη της Ινδίας ως ηγέτιδας στις εξαγωγές υπηρεσιών πληροφορικής.
 - Οι ινδικές επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών πληροφορικής είναι συγκεντρωμένες στην πόλη Μπανγκαλόρ.

Σύμφωνα με τον Marshall υπάρχουν 3 κυρίως λόγοι που η συγκέντρωση των επιχειρήσεων μπορεί να είναι πιο αποτελεσματική από μια μεμονωμένη επιχείρηση:

- 1) Η ικανότητα των συγκεντρωμένων επιχειρήσεων να στηρίζουν ειδικευμένους προμηθευτές
- 2) Ο τρόπος που ένας γεωγραφικά συγκεντρωμένος κλάδος επιτρέπει τη συγκέντρωση της αγοράς εργασίας και
- 3) Ο τρόπος με τον οποίο ο γεωγραφικά συγκεντρωμένος κλάδος ενθαρρύνει τη διάχυση γνώσεων.

Αυτοί οι 3 παράγοντες εξακολουθούν να ισχύουν μέχρι σήμερα.

Εξειδικευμένοι προμηθευτές

Ένας κλάδος μπορεί να χρειάζεται **ειδικευμένο εξοπλισμό και υπηρεσίες**, που προσφέρονται από άλλες επιχειρήσεις μόνο αν ο κλάδος είναι μεγάλος και συγκεντρωμένος γεωγραφικά.

- Για παράδειγμα, στη Σίλικον Βάλει της Καλιφόρνιας υπάρχει υψηλή συγκέντρωση επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο παραγωγής ημιαγωγών πυριτίου και οι οποίες συνεργάζονται με επιχειρήσεις που κατασκευάζουν ειδικά μηχανήματα για την παραγωγή αυτών των ημιαγωγών.
- Αυτά τα μηχανήματα είναι φθηνότερα και πιο εύκολα διαθέσιμα στη Σίλικον Βάλει σε σύγκριση με άλλα μέρη.

Η παρουσία αυτού του πυκνού δικτύου ειδικευμένων προμηθευτών έχει δώσει στις επιχειρήσεις υψηλής τεχνολογίας της Σίλικον Βάλει ορισμένα σημαντικά πλεονεκτήματα έναντι των επιχειρήσεων που είναι εγκατεστημένες αλλού.

Σημαντικές εισροές είναι φθηνότερες και ευκολότερα διαθέσιμες διότι υπάρχουν πολλές προμηθεύτριες επιχειρήσεις που ανταγωνίζονται στην παροχή αυτών των εισροών και οι επιχειρήσεις μπορούν να επικεντρωθούν σε ότι κάνουν καλύτερα αναθέτοντας σε εξωτερικούς συνεργάτες άλλα μέρη της δραστηριότητάς τους.

Συγκέντρωση αγοράς εργασίας

Η δεύτερη πηγή των εξωτερικών οικονομιών σχετίζεται με τον τρόπο που μια συστάδα επιχειρήσεων δημιουργεί μια συγκεντρωμένη αγορά εργασίας, για εργαζομένους με πολύ εξειδικευμένες δεξιότητες.

Μια τέτοια συγκεντρωμένη αγορά αποτελεί πλεονέκτημα και για τους παραγωγούς και για τους εργαζομένους, καθώς οι παραγωγοί είναι λιγότερο πιθανόν να βρεθούν αντιμέτωποι με το πρόβλημα της έλλειψης εργασίας, και οι εργαζόμενοι είναι λιγότερο πιθανόν να βρεθούν χωρίς απασχόληση.

Αυτά τα πλεονεκτήματα έχουν αποδειχθεί για τη Σίλικον Βάλει, όπου είναι σύνηθες για τις εταιρείες που αναπτύσσονται ταχέως και για τους εργαζομένους να αλλάζουν εργοδότη. Σύμφωνα με μια μελέτη του 1994, η συγκέντρωση των επιχειρήσεων σε μια τοποθεσία καθιστά εύκολη την αλλαγή εργοδότη, παραθέτοντας τη γνώμη ενός μηχανικού σύμφωνα με τον οποίο «δεν ήταν και τόσο μεγάλη καταστροφή να παρατήσεις τη δουλειά δυο την Παρασκευή και να βρεις μία άλλη τη Δευτέρα...δεν σκεφτόσουν καν να το πεις στη γυναίκα σου. Απλά οδηγούσες προς μία άλλη διεύθυνση τη Δευτέρα το πρωί». Αυτή η ευελιξία κάνει τη Σίλικον Βάλει μια ελκυστική τοποθεσία τόσο για τους πολύ ειδικευμένους εργαζόμενους όσο και τις εταιρίες που τους απασχολούν.

Διάχυση γνώσεων

Είναι πλέον κοινοτοπία ότι στη σύγχρονη οικονομία η γνώση είναι τουλάχιστον τόσο σημαντική εισροή όσο και οι συντελεστές παραγωγής, όπως η εργασία, το κεφάλαιο και οι πρώτες ύλες.

Αυτό είναι ιδιαίτερα αληθές για τους πολύ καινοτόμους κλάδους στους οποίους το να είναι κανείς μόνο λίγους μήνες πίσω στις τεχνικές παραγωγής ή στο σχεδιασμό του προϊόντος θα μπορούσε να θέσει την εταιρεία σε σοβαρά μειονεκτική θέση.

Αλλά από που προέρχεται αυτή η εξειδικευμένη γνώση που είναι τόσο κρίσιμη για την επιτυχία των καινοτόμων κλάδων παραγωγής; Οι εταιρείες μπορούν να αποκτήσουν την τεχνολογία που θέλουν μέσω των δικών τους προσπάθειών έρευνας και ανάπτυξης.

Μπορούν επίσης να μάθουν από τους ανταγωνιστές τους μελετώντας τα προϊόντα τους.

Μια σημαντική πηγή τεχνολογικής γνώσης είναι η ανεπίσημη ανταλλαγή πληροφοριών και ιδεών που λαμβάνει χώρα σε προσωπικό επίπεδο. Και αυτή η μορφή ανεπίσημης διάχυσης της γνώσης φαίνεται να είναι πιο αποτελεσματική όταν ένας κλάδος είναι συγκεντρωμένος σε μια αρκετά μικρή περιοχή έτσι ώστε οι εργαζόμενοι στις διάφορες εταιρείες να μπορούν να έχουν κοινωνικές επαφές και να συζητούν ελεύθερα πάνω σε τεχνικά ζητήματα (θερμοκοιτίδες στη χώρα μας και στην Πάτρα).

Εξωτερικές οικονομίες και ισορροπία της αγοράς

Η ένταση των εξωτερικών οικονομιών εξαρτάται από το μέγεθος του κλάδου: με σταθερούς όλους τους άλλους παράγοντες, ένας μεγαλύτερος κλάδος θα παράγει ισχυρότερες εξωτερικές οικονομίες. Τι συνεπάγεται αυτό για τον προσδιορισμό του προϊόντος και των τιμών;

- Παραστούμε τις οικονομίες κλίμακας, υποθέτοντας απλά ότι το κόστος παραγωγής σε έναν κλάδο μειώνεται με την αύξηση του μεγέθους του.

Αγνοώντας προς το παρόν το διεθνές εμπόριο, η ισορροπία στην αγορά μπορεί να παρασταθεί με ένα διάγραμμα προσφοράς- ζήτησης, όπως στο Σχήμα 7.1, που απεικονίζει την αγορά των παιχνιδιών.

Σε φυσιολογικές συνθήκες, η καμπύλη ζήτησης έχει φθίνουσα κλίση, ενώ η καμπύλη προσφοράς έχει αύξουσα κλίση. Όταν όμως υπάρχουν εξωτερικές οικονομίας κλίμακας, τότε:

- Έχουμε μια **καμπύλη προσφοράς με κλίση προς τα κάτω και δεξιά**: δηλαδή, όσο περισσότερο είναι το προϊόν που παράγει ο κλάδος, τόσο χαμηλότερη είναι η τιμή στην οποία θέλουν οι επιχειρήσεις να πωλήσουν το προϊόν τους, γιατί το **μέσο κόστος παραγωγής** μειώνεται καθώς αυξάνεται το προϊόν του κλάδου.

Εξωτερικές οικονομίες και διεθνές εμπόριο

Οι εξωτερικές οικονομίες βρίσκονται πίσω από μεγάλο μέρος του διεξαγόμενου εμπορίου τόσο στο εσωτερικό των χωρών όσο και ανάμεσα στις χώρες. Για παράδειγμα, η Νέα Υόρκη εξάγει χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες στις υπόλοιπες πολιτείες των ΗΠΑ, κυρίως επειδή οι εξωτερικές οικονομίες στον κλάδο των επενδύσεων έχουν οδηγήσει στη συγκέντρωση των χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων στο Μανχάταν.

Αλλά ποια είναι τα αποτελέσματα αυτού του εμπορίου; Αρχικά θα δούμε τις επιδράσεις του εμπορίου στο προϊόν και τις τιμές.

Εξωτερικές οικονομίες, προϊόν και τιμές

Φανταστείτε για μια στιγμή ότι ζούμε σε έναν κόσμο χωρίς διεθνές εμπόριο κουμπιών. Επίσης, υποθέστε ότι υπάρχουν μόνο 2 χώρες στον κόσμο, η Κίνα και οι ΗΠΑ. Τέλος, υποθέστε ότι η παραγωγή κουμπιών υπόκειται σε εξωτερικές οικονομίες που οδηγούν σε μια καμπύλη προσφοράς κουμπιών με κλίση προς τα κάτω και δεξιά σε κάθε χώρα.

Σε αυτή την περίπτωση, η ισορροπία στον παγκόσμιο κλάδο παραγωγής κουμπιών θα έμοιαζε με την κατάσταση που απεικονίζεται στο Σχήμα 7.2.

Τόσο στην Κίνα, όσο και στις ΗΠΑ οι τιμές και το προϊόν ισορροπίας βρίσκονται στο σημείο όπου η εγχώρια καμπύλη προσφοράς τέμνεται με την εγχώρια καμπύλη ζήτησης. Στην περίπτωση του Σχήματος 7.2 οι τιμές των κουμπιών στην Κίνα είναι χαμηλότερες αυτών στις ΗΠΑ, όταν δεν υπάρχει διεθνές εμπόριο.

Τώρα υποθέστε ότι επιτρέπουμε τη δυνατότητα ύπαρξης διεθνούς εμπορίου κουμπιών. Τι θα συμβεί;

- Ο κλάδος κουμπιών στην Κίνα θα επεκταθεί, ενώ ο κλάδος κουμπιών στις ΗΠΑ θα συρρικνωθεί.
- Αυτή η διαδικασία είναι αυτοτροφοδοτούμενη: Καθώς η παραγωγή κουμπιών αυξάνεται στην Κίνα, το κόστος μειώνεται περαιτέρω. Καθώς η παραγωγή κουμπιών μειώνεται στις ΗΠΑ, το κόστος αυξάνεται περαιτέρω.
- Τελικά, όλη η παραγωγή κουμπιών θα συγκεντρωθεί στην Κίνα.

Τα αποτελέσματα αυτής της συγκέντρωσης απεικονίζονται στο Σχήμα 7.3. Πριν από την ύπαρξη διεθνούς εμπορίου, η Κίνα προμήθευε μόνο την εγχώρια αγορά της με κουμπιά. Μετά το διεθνές εμπόριο προμηθεύει την παγκόσμια αγορά παράγοντας κουμπιά τόσο για τους κινέζους καταναλωτές όσο και για τους αμερικανούς.

- Πώς επηρεάζει η συγκέντρωση της παραγωγής τις τιμές;
- Πριν το εμπόριο, οι τιμές των κουμπιών στην Κίνα ήταν χαμηλότερες από τις αντίστοιχες τιμές στις ΗΠΑ.

- Επειδή η καμπύλη προσφοράς της Κίνας έχει κλίση προς τα κάτω και δεξιά, η αύξηση της παραγωγής που επιτυγχάνεται με το εμπόριο οδηγεί σε μια τιμή για τα κουμπιά, που είναι χαμηλότερη απ' αυτήν που ίσχυε πριν το εμπόριο.
- Και επειδή η τιμή των κουμπιών στην Κίνα ήταν μικρότερη από την τιμή των κουμπιών στις ΗΠΑ, συμπεραίνουμε ότι:
- *Το διεθνές εμπόριο έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση της τιμής των κουμπιών και στις δύο χώρες!*
- Αυτά τα αποτελέσματα είναι πολύ διαφορετικά από τα αποτελέσματα που υπάρχουν στα υποδείγματα χωρίς αυξανόμενες αποδόσεις.
- Στο πρότυπο υπόδειγμα διεθνούς εμπορίου, οι τιμές συγκλίνουν μέσω του διεθνούς εμπορίου.
- Όταν πριν το εμπόριο, τα υφάσματα είναι σχετικά φθηνότερα στην Ημεδαπή και σχετικά ακριβότερα στην Αλλοδαπή, τότε το εμπόριο αυξάνει τις τιμές στην Ημεδαπή και μειώνει τις τιμές στην Αλλοδαπή.
- *Αντίθετα, όταν υπάρχουν εξωτερικές οικονομίες το διεθνές εμπόριο μειώνει τις τιμές παντού, αφού το διεθνές εμπόριο επιτρέπει τη συγκέντρωση της παγκόσμιας παραγωγής σε μία μόνο τοποθεσία με αποτέλεσμα οι εξωτερικές οικονομίες να ενισχύονται και το κόστος να μειώνεται ακόμη περισσότερο.*

Εξωτερικές οικονομίες και δομή του διεθνούς εμπορίου

Στο παραπάνω παράδειγμα σχετικά με το διεθνές εμπόριο κουμπιών υποθέσαμε απλά ότι ο σχετικός κλάδος της Κίνας ξεκίνησε με χαμηλότερο κόστος σε σύγκριση με τον αντίστοιχο κλάδο στις ΗΠΑ.

- Πού μπορεί να οφείλεται το αρχικό πλεονέκτημα μιας χώρας που έχει χαμηλότερη τιμή;
- Μια πιθανότητα είναι η χώρα αυτή να έχει συγκριτικό πλεονέκτημα λόγω διαφορών στην τεχνολογία ή τους πόρους.

Για παράδειγμα, υπάρχει κάποιος συγκεκριμένος λόγος που η Σίλικον Βάλει βρίσκεται στην Καλιφόρνια και όχι στο Μεξικό; Οι κλάδοι υψηλής τεχνολογίας χρειάζονται εργαζομένους με υψηλή ειδίκευση, οι οποίοι βρίσκονται πολύ πιο εύκολα στις ΗΠΑ όπου το 40% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού έχει ανώτατη μόρφωση, παρά στο Μεξικό όπου το αντίστοιχο ποσοστό είναι μικρότερο από 16%.

- Ωστόσο, όταν υπάρχουν εξωτερικές οικονομίες η δομή του εμπορίου μπορεί να οφείλεται στη συγκυρία:
- Κάτι δίνει σε μια συγκεκριμένη τοποθεσία ένα αρχικό πλεονέκτημα σε έναν συγκεκριμένο κλάδο το οποίο στη συνέχεια εδραιώνεται μέσω των εξωτερικών οικονομιών κλίμακας ακόμη και όταν παύουν οι περιστάσεις που το δημιούργησαν.
- Για παράδειγμα, το Λονδίνο κατέστη κύριο χρηματοπιστωτικό κέντρο της Ευρώπης το 19^ο αιώνα όταν η Βρετανία ήταν η παγκόσμια οικονομική ηγέτιδα και το κέντρο μιας αυτοκρατορίας που είχε αποικίες σε όλο τον κόσμο.
- Συχνά οι κλαδικές συγκεντρώσεις οφείλονται σε εντελώς τυχαία γεγονότα. Για παράδειγμα η ύπαρξη της Σίλικον Βάλει μπορεί να

οφείλει πολλά στο γεγονός ότι 2 απόφοιτοι στο Στάνφορντ, που ονομάζονται Hewlett και Packard αποφάσισαν να ξεκινήσουν μια επιχείρηση σε ένα γκαράζ της περιοχής.

Μια από τις συνέπειες του ρόλου της ιστορίας στον προσδιορισμό του τύπου εγκατάστασης είναι το γεγονός ότι οι κλάδοι δεν εγκαθίστανται πάντα στο «σωστό» μέρος. Δηλαδή,

- Από τη στιγμή που μια χώρα εδραιώνει το πλεονέκτημα της σε έναν κλάδο, μπορεί να διατηρήσει το πλεονέκτημά της ακόμη και όταν μια άλλη χώρα θα μπορούσε ενδεχόμενα να παράγει αυτό το προϊόν φθηνότερα.

Τα παραπάνω είναι εμφανή στο Σχήμα 7.4, όπου απεικονίζεται το κόστος παραγωγής κουμπιών ως συνάρτηση του αριθμού των κουμπιών που παράγονται ετησίως. Υπάρχουν 2 χώρες, η Κίνα και το Βιετνάμ.

Το κόστος παραγωγής κουμπιών της Κίνας αντιπροσωπεύεται από την καμπύλη $AC_{\text{Κίνα}}$, ενώ το κόστος παραγωγής κουμπιών του Βιετνάμ αντιπροσωπεύεται από την καμπύλη $AC_{\text{Βιετνάμ}}$. Η παγκόσμια ζήτηση κουμπιών αντιπροσωπεύεται από την καμπύλη $D_{\text{Παγκόσμια}}$ και θεωρούμε ότι μπορεί να καλυφθεί είτε από την Κίνα είτε από το Βιετνάμ.

Υποθέστε ότι οι οικονομίες κλίμακας παραγωγής κουμπιών είναι εντελώς εξωτερικές σε σχέση με τις επιχειρήσεις. Από τη στιγμή που δεν υπάρχουν οικονομίες κλίμακας σε επίπεδο επιχείρησης, η βιομηχανία κουμπιών σε κάθε χώρα συνίσταται από πολλές μικρές επιχειρήσεις που είναι τελείως ανταγωνιστικές. Επομένως, ο ανταγωνισμός ωθεί τις τιμές των κουμπιών προς το μέσο κόστος παραγωγής τους.

Ακόμα:

- Υποθέτουμε ότι η καμπύλη κόστους του Βιετνάμ βρίσκεται κάτω από την καμπύλη κόστους της Κίνας, γιατί οι μισθοί στο Βιετνάμ είναι χαμηλότεροι από τους μισθούς στην Κίνα.
- Αυτό σημαίνει ότι σε κάθε δεδομένο επίπεδο παραγωγής, το Βιετνάμ μπορεί να παράγει κουμπιά φθηνότερα από την Κίνα.
- Δυστυχώς, όμως, αυτό δεν σημαίνει απαραίτητα ότι το Βιετνάμ θα προμηθεύει την παγκόσμια αγορά κουμπιών.
- Υποθέστε ότι, για ιστορικούς λόγους, η βιομηχανία κουμπιών της Κίνας έχει εδραιωθεί πρώτη. Τότε αρχικά η ισορροπία της παγκόσμιας αγοράς κουμπιών θα επιτυγχάνεται στο σημείο 1 στο Σχήμα 7.4, όπου η ετήσια παραγωγή της Κίνας είναι Q_1 και η τιμή P_1 .
- Αν το Βιετνάμ μπορούσε να αποσπάσει την παγκόσμια αγορά, η ισορροπία θα μετακινείτο στο σημείο 2. Ωστόσο όταν δεν υπάρχει αρχική παραγωγή στο Βιετνάμ, ήτοι ($Q=0$) κάθε μεμονωμένη βιετναμέζικη επιχείρηση που θα εξετάζει το ενδεχόμενο να παράγει κουμπιά θα αντιμετωπίζει κόστος παραγωγής C_0 . Όπως έχουμε σχεδιάσει τις καμπύλες, αυτό το κόστος βρίσκεται πάνω από την τιμή στην οποία μπορεί να παράγει τα κουμπιά η εδραιωμένη κινεζική βιομηχανία. Επομένως, παρότι η βιομηχανία του Βιετνάμ μπορεί δυνητικά να κατασκευάζει κουμπιά με χαμηλότερο κόστος από τη βιομηχανία της Κίνας, το αρχικό προβάδισμα της Κίνας της επιτρέπει να παραμείνει στον κλάδο.

Διεθνές εμπόριο και ευημερία με εξωτερικές οικονομίες

Στην πραγματικότητα, το διεθνές εμπόριο έχει αβέβαιο αποτέλεσμα στην ευημερία μιας χώρας όταν υπάρχουν εξωτερικές οικονομίες.

- Η παγκόσμια οικονομία οφελείται όταν η παραγωγή των κλάδων που χαρακτηρίζονται από εξωτερικές οικονομίες είναι συγκεντρωμένη γεωγραφικά.
- Το διεθνές εμπόριο μπορεί να φέρει μια χώρα σε χειρότερη θέση, από τη θέση που θα είχε χωρίς αυτό: μπορεί για μια χώρα να είναι καλύτερο να παράγει η ίδια τα πάντα για την εγχώρια αγορά της, αντί να πληρώνει για εισαγωγές.

Ένα παράδειγμα για το πώς μπορεί στην πραγματικότητα μια χώρα να βρίσκεται σε χειρότερη θέση, όταν υπάρχει διεθνές εμπόριο, σε σχέση με αυτήν που θα είχε αν δεν υπήρχε διεθνές εμπόριο παρουσιάζεται στο Σχήμα 7.5. Σε αυτό το παράδειγμα,

- Υποθέτουμε ότι η Ταϊλάνδη μπορεί να κατασκευάσει ρολόγια με μικρότερο κόστος, αλλά η Ελβετία έχει ξεκινήσει πρώτη.
- Η $D_{\text{Παγκόσμια}}$ είναι η παγκόσμια ζήτηση ρολογιών, και δεδομένου ότι τα ρολόγια παράγονται από την Ελβετία, η ισορροπία βρίσκεται στο σημείο 1.
- Όμως, τώρα προσθέτουμε στο σχήμα τη ζήτηση ρολογιών της Ταϊλάνδης, $D_{\text{Ταϊλάνδη}}$.
- Αν το διεθνές εμπόριο δεν επιτρεπόταν, και η Ταϊλάνδη ήταν αναγκασμένη να είναι αυτάρκης, η ισορροπία στην αγορά της θα βρισκόταν στο σημείο 2.

- Λόγω της χαμηλότερης καμπύλης μέσου κόστους της, η τιμή των ρολογιών που θα παράγονται στην Ταϊλάνδη στο σημείο 2, P_2 , είναι τελικά χαμηλότερη από την τιμή των ρολογιών που παράγονται στην Ελβετία στο σημείο 1, P_1 .
- Παρουσιάσαμε δηλαδή μια κατάσταση όπου η τιμή των ρολογιών θα ήταν μικρότερη στην Ταϊλάνδη αν δεν υπήρχε διεθνές εμπόριο.
- Σε αυτή την περίπτωση είναι σαφές ότι το διεθνές εμπόριο μπορεί να φέρει την Ταϊλάνδη σε χειρότερη θέση, άρα έχει κίνητρο να προστατεύσει τη δυνητική βιομηχανία ρολογιών της από τον εξωτερικό ανταγωνισμό.

Όμως πριν συμπεράνουμε ότι αυτό το γεγονός δικαιολογεί τον προστατευτισμό, θα έπρεπε να επισημάνουμε ότι στην πράξη δεν είναι καθόλου εύκολη η εξακρίβωση των περιπτώσεων όπως αυτή που απεικονίζεται στο Σχήμα 7.5. Ακριβώς, αυτή η δυσκολία εξακρίβωσης των εξωτερικών οικονομιών στην πράξη αποτελεί ένα από τα κύρια επιχειρήματα ενάντια στις κρατικές πολιτικές περιορισμών του διεθνούς εμπορίου.

- Για την παγκόσμια οικονομία εξακολουθεί να είναι επωφελής η εκμετάλλευση των κερδών που προκύπτουν από τη συγκέντρωση των κλάδων.
- Το γεγονός ότι όλες οι χώρες θέλουν να αποκομίζουν τα κέρδη από τη φιλοξενία ενός κλάδου με οικονομίες κλίμακας πυροδοτεί εμπορικές συγκρούσεις.
- Για τον κόσμο συνολικά, είναι καλύτερο κάθε κλάδος με εξωτερικές οικονομίες να είναι συγκεντρωμένος κάπου.

Δυναμικές αυξανόμενες αποδόσεις

Ορισμένες από τις πιο ισχυρές εξωτερικές οικονομίες απορρέουν από τη συσσώρευση των γνώσεων. Όταν μια μεμονωμένη επιχείρηση βελτιώνει τα προϊόντα της ή τις τεχνικές παραγωγής της μέσω της εμπειρίας, άλλες επιχειρήσεις είναι πολύ πιθανόν να τη μιμηθούν και να επωφεληθούν από τις γνώσεις της. αυτή η διάχυση των γνώσεων οδηγεί σε μια κατάσταση όπου το κόστος παραγωγής των μεμονωμένων επιχειρήσεων μειώνεται, καθώς ο κλάδος ως σύνολο συσσωρεύει εμπειρίες.

Σημειώστε ότι οι εξωτερικές οικονομίες, που απορρέουν από τη συσσώρευση γνώσεων διαφέρουν κάπως από τις εξωτερικές οικονομίες που έχουν εξεταστεί μέχρι τώρα, στις οποίες το κόστος του κλάδου εξαρτάται από την υφιστάμενη ποσότητα προϊόντος.

Σε αυτή την εναλλακτική περίπτωση, το κόστος του κλάδου εξαρτάται από τις εμπειρίες, οι οποίες μετρώνται από το σωρευτικό προϊόν του κλάδου μέχρι σήμερα.

Για παράδειγμα, το κόστος παραγωγής ενός τόνου χάλυβα μπορεί να εξαρτάται αντιστρόφως ανάλογα από το συνολικό αριθμό τόνων χάλυβα που έχουν παραχθεί σε μια χώρα από το ξεκίνημα του κλάδου.

Το είδος αυτό της σχέσης συνοψίζεται συχνά σε μια **καμπύλη εκμάθησης** που σχετίζει το ανά μονάδα κόστος με το σωρευτικό προϊόν.

Τέτοιες καμπύλες εκμάθησης απεικονίζονται στο Σχήμα 7.6. Έχουν αρνητική κλίση λόγω της επίδρασης που έχει στο κόστος η εμπειρία που έχει αποκτηθεί μέσω της παραγωγής.

Όταν το κόστος μειώνεται λόγω της παραγωγής που έχει συσσωρευτεί με την πάροδο του χρόνου, παρά λόγω του τρέχοντος επιπέδου της παραγωγής λέμε ότι έχουμε **δυναμικές αυξανόμενες αποδόσεις**.

Όπως και οι συνήθεις εξωτερικές οικονομίες, οι δυναμικές εξωτερικές οικονομίες μπορούν να εδραιώσουν ένα αρχικό πλεονέκτημα ή ένα προβάδισμα σε έναν κλάδο.

Στο Σχήμα 7.6 η καμπύλη εκμάθησης L αφορά την πρωτοπόρα χώρα στον κλάδο, ενώ η L^* αφορά μια άλλη χώρα που έχει χαμηλότερο κόστος εισροών-ας πούμε χαμηλότερους μισθούς- αλλά λιγότερη παραγωγική εμπειρία.

Εφόσον η πρώτη χώρα έχει ένα σημαντικό προβάδισμα, το δυνητικά χαμηλότερο κόστος της δεύτερης ενδεχομένως να μην της επιτρέπει να εισέλθει στην αγορά.

Για παράδειγμα, υποθέστε ότι η πρώτη χώρα έχει ένα σωρευτικό προϊόν Q_1 μονάδων, που της επιτρέπει ένα ανά μονάδα κόστος C_1 , ενώ η δεύτερη δεν έχει παράγει το προϊόν ποτέ στο παρελθόν. Τότε, η δεύτερη χώρα θα έχει ένα αρχικό κόστος εκκίνησης C^*_0 , που είναι υψηλότερο από το τρέχον ανά μονάδα κόστος C_1 , της ήδη εδραιωμένης βιομηχανίας.

Οι δυναμικές εξωτερικές οικονομίες πιθανόν να δικαιολογούν τον προστατευτισμό. Ας υποθέσουμε ότι μια χώρα μπορούσε να επιτύχει ένα αρκετά χαμηλό κόστος παραγωγής ενός εμπορεύσιμου αγαθού αν διέθετε περισσότερη παραγωγική εμπειρία αλλά με δεδομένη την παρούσα έλλειψη εμπειρίας το αγαθό δεν μπορεί να παραχθεί ανταγωνιστικά.

Μια τέτοια χώρα θα μπορούσε να αυξήσει τη μακροπρόθεσμη ευημερία της, είτε ενθαρρύνοντας την παραγωγή του αγαθού με μια εξαγωγική επιδότηση, είτε προστατεύοντας την από τον εξωτερικό ανταγωνισμό, μέχρι η εν λόγω βιομηχανία να μπορέσει να σταθεί στα πόδια της.

Το επιχείρημα υπέρ της προσωρινής προστασίας μιας βιομηχανίας, προκειμένου να κατορθώσει να αποκτήσει εμπειρία, είναι γνωστό ως **επιχείρημα νηπιακής βιομηχανίας** και έχει παίξει έναν σημαντικό ρόλο στις αντιπαραθέσεις σχετικά με το ρόλο της εμπορικής πολιτικής στην οικονομική ανάπτυξη.

Διαπεριφερειακό εμπόριο και οικονομική γεωγραφία

Οι εξωτερικές οικονομίες διαδραματίζουν επίσης σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της δομής του **διαπεριφερειακού** εμπορίου, δηλαδή του εμπορίου που διενεργείτε ανάμεσα στις περιφέρειες μιας χώρας.

Για να γίνει κατανοητός ο ρόλος των εξωτερικών οικονομιών στο διαπεριφερειακό εμπόριο πρέπει πρώτα να αναλύσουμε τη φύση των περιφερειακών οικονομιών- δηλαδή πως λειτουργούν οι οικονομίες των περιφερειών μιας χώρας στο πλαίσιο της εθνικής οικονομίας.

Στον πίνακα 7.2 παρουσιάζονται ορισμένα παραδείγματα κλάδων παραγωγής εμπορεύσιμων και μη εμπορεύσιμων προϊόντων.

- Πολλές εταιρείες παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών είναι εγκατεστημένες στο Λος Άντζελες και δημιουργούν ταινίες που προβάλλονται σε ολόκληρη την επικράτεια των ΗΠΑ.

Επίσης,

- Πολλές χρηματοπιστωτικές εταιρείες είναι εγκατεστημένες στη Νέα Υόρκη και διεκπεραιώνουν συναλλαγές για πελάτες σε ολόκληρη την επικράτεια των ΗΠΑ.

Από την άλλη, ορισμένα μη εμπορεύσιμα αγαθά, όπως οι κτηνιατρικές υπηρεσίες πρέπει να προσφέρονται σε τοπικό επίπεδο, ή οι εφημερίδες που συνήθως κυκλοφορούν μόνο στην πόλη που εδρεύουν.

Αλλά τι προσδιορίζει τη γεωγραφική θέση των κλάδων παραγωγής εμπορεύσιμων αγαθών; Σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να οφείλεται στους φυσικούς πόρους. Για παράδειγμα το Χιούστον είναι η έδρα της βιομηχανίας πετρελαιοειδών, διότι οι πετρελαιοπηγές βρίσκονται στο ανατολικό Τέξας.

Ο ρόλος των συντελεστών παραγωγής όπως το κεφαλαίο και η εργασία είναι λιγότερο σημαντικός στο διαπεριφερειακό εμπόριο από ότι στο διεθνές εμπόριο, διότι είναι εύκολη η μετακίνηση τους από τη μια περιφέρεια στην άλλη.

Έτσι, οι συντελεστές παραγωγής τείνουν να μετακινούνται εκεί που βρίσκονται οι βιομηχανίες και όχι το αντίθετο.

Για παράδειγμα, η Σίλικον Βάλεϊ της Καλιφόρνιας έχει συγκεντρώσει ένα εργατικό δυναμικό με υψηλή μόρφωση που περιλαμβάνει πολλούς μηχανικούς και προγραμματιστές υπολογιστών, όχι γιατί στην Καλιφόρνια αποφοιτούν πολλοί μηχανικοί αλλά γιατί οι μηχανικοί μετακομίζουν στη Σίλικον Βάλεϊ για να εργαστούν στη βιομηχανία υψηλής τεχνολογίας της περιοχής.

Επομένως, ο ρόλος των εισροών στο διαπεριφερειακό εμπόριο είναι δευτερεύων. Αντίθετα, η εξειδίκευση και το εμπόριο ενθαρρύνονται κυρίως από τις εξωτερικές οικονομίες.

Γιατί για παράδειγμα υπάρχουν τόσα πολλά διαφημιστικά γραφεία στη Νέα Υόρκη; Η απάντηση είναι διότι υπάρχουν πάρα πολλά **άλλα** διαφημιστικά γραφεία στη Νέα Υόρκη.

Σε πόλεις όπως η Νέα Υόρκη τα γραφεία είναι συγκεντρωμένα σε γειτονικά οικοδομικά συγκροτήματα. Οι συστάδες επιχειρήσεων προάγουν την τοπική δικτύωση και ενθαρρύνουν τη δημιουργικότητα.

Αλλά, αν οι εξωτερικές οικονομίες αποτελούν την κύρια αιτία για την τοπική ειδίκευση και το διαπεριφερειακό εμπόριο, πως μια συγκεκριμένη περιοχή αναπτύσσει τις εξωτερικές οικονομίες που ενισχύουν έναν κλάδο;

Η απάντηση είναι γενικά ότι τυχαία γεγονότα διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην ιστορία. Για παράδειγμα, το Λος Άντζελες έγινε το κέντρο της κινηματογραφικής βιομηχανίας στα πρώτα της βήματα, όταν οι ταινίες γυρίζονταν σε ανοικτούς χώρους και η καλοκαιρία ήταν απαραίτητη.

Σήμερα, εξακολουθεί να είναι το κέντρο της κινηματογραφικής βιομηχανίας.

